

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

ПОЗОРИШТЕ У СТАРИХ РИМЉАНА.

(Наставак.)

Као у амфитеатру, тако је и у позоришту над простором, где су седели гледаоци, разастрт био велик шатор (vela), да брани од сунца и изненадне не сувише плахе кише. То су изумели мекушци Кампанци а у Рим је то први донео Квинто Катуло на свечаностима, што је дао године 69 пре Христа, кад се светио храм капитолинск. Катуло је тада узео скрлетну чоју; касније се нису задовољавали са обичном чојом, него су узимали најфинију из стране земље; Цезар је узимао свилу а њу су тада за злато куповали, Нерон је на сред крова скрлетнога дао извести сопствену своју слику, како тера сунчане кочије а опколиле га злаћане звезде. Помпеј је први довео воду на пролазе и стенице у позоришту, да би се мало разладило; но скоро су гледаоце разлађивали носипљући их водом, помешаном са вином и мирисавим есенцијама (sparsiones). А посипали су и разна места по позоришту цвећем, нарочито мирисавим крокусом. Исто се тако при крају републике расипало и бацало на украшење зграде позоришне. Позорицу нису више просто декорирали сликама; Кајо Антоније и Луције Мурена покрили су је сребрним плочама, Петреј златом, а Квинто слоновом кости. Необично је сјајно било дрвено позориште Емилија Скаура, пасторка Сулиног. У том је позоришту било 80,000 седишта. На зиду позорице било је 360 мраморних стубова и то скоро све сами колосални стубови; на три су спрата били поређани. Зид првога спрата био је превучен мрамором, други стаклом, т. ј. по свој прилици мозаиком стакленим у разним бојама а на зиду трећега спрата биле су позлаћене плоче, а осим осталог украса, најскупоценијих ћилимова и слика, било је између стубова до 3000 кипова од туча.

Магистрат, који је давао свечане игре, морао се за све бринути; његова је брига била, да украси позорицу, да набави справе, што су нужне за представу, да одреди комад, што ће се давати, да спреми костим глумачки, да врбује глумце и да их плаћа. Било је глумачких дружина (greges), на челу им управитељ (dominus gregis); тај је управитељ често и сам био први глумац у дружини. На њега се обраћао магистрат, да му скупи људи колико треба; а често је с њиме избирао и комађе, што ће да се даје. Је ли писац још жив био, то је по каткад позоришни управитељ одређивао награду а магистрат ју је писцу исплаћивао; али је уз то био чудан услов, да писац мора награду повратити магистрату, ако комад пропадне. Али је за то по свој прилици иза представе комад остао његова својина, те га је за тим могао у своју корист приказивати, где би хтео. Често су они, који купују комад какав, звали људе стручњаке, да оцене дело. Теренције, који је с почетка као роб а касније као ослобођеник у Риму живио, понуди едилима прву своју шаљиву игру, „Дивојку са Андроса,“ а они нареде, да ју прочита писцу комедија Цецилију, који је тада био већ здраво у година. Цецилије баш је ручао, кад је ушао сиротињски обучени ослобођеник; каже му, да седне на једну клупицу крај његовог дивана, те да му чита комад. Али тек што је Теренције прочитао неколико стихова, позове га Цецилије, да с њиме руча, па тек после ручка стане слушати комад са све то већом пажњом и дивљењем. Колика је била награда писцима, мало се зна; Теренције је за свог „Еунуха“ добио 8000 сестерција (572 талира), али по свој прилици да су при том уговорене биле две представе. Милијон сестерца, што их је добио Варије за свога

„Тијеста“, баш је прави царски дар; тога „Тијеста“ давали су године 20 пре Христа. По правилу је писац делио улоге међу глумце и учио их; ако писац више није био жив или ако није могао, онда је то радио управитељ позоришни.

Глумци нису у Римљана као у Грчкој били штовани слободни људи; били су робови и ослобођеници или и слободни људи из Грчке, Азије и Мисира а сталеж им је по праву окаљан био инфамијом, те су у законику били равни са сводницима, срамно отпуштеним војницима, ухваћеним крадљивцима, варалицама и опадачима. За сина глумца којег или глумице нису смеле поћи ни унуке ни праунуке сенаторске од мушке лоз. Војник, који се заборавио те глумио, био је исто тако смрћу кажњен, као да се дао био начинити робом. Тек је Август одузео званичницима право, да смеју глумца свуда и у свако доба телесно казнити, а ограничио је забрану ту своју само докле игре трају и докле је позориште. Ма да су ти правни одношаји глумаца остали и даље у опште исти, ипак им се с временом стање у друштву побољшало. Раскошници и они, који воле весело и шаливо друштво, као што су били Сула и Антоније, радо се мешали са веселим и ведрим глумачким светом, а и озбиљнији су људи тражили друштво даровитих и изобразених глумаца. Тако су н. пр. комед Росције (умр'о 76 пре Христа) и савременик његов, трагед Езоп, били врло уважени а у пријатељству живили са најзнаменитијим државницима, са Цицероном, Помпејем и др. Дворски глумци били су за време царева често врло моћни, јер су били љубимци царски.

Свакако да обични сој глумаца није нигда у друштвеном животу био баш бог зна како уважен а нарочито мора да се зло патили робови, што су морали излазити на позорницу. Згоднo вели Сенека: онај човек тамо на позорници, што у скрлетном огртачу представља Агамемнона, те поносито збори: „Ја сам владар у Аргосу; Пелоп ми је оставио царство силно,“ то је роб, па добија као и други робови пет вагана шенице на месец и пет динара кад год изађе на позорницу; онај други опет што се ено надуо, па прети: „Ако се не смириш, Менелаје, свалиће те моја десница!“ тај се јадно рани и спава у трајама. Ти су робови били обично својина приватних богаташа; међу робовским породицама

тих приватних богаташа било је често и читавих чета, које су служиле господарима и њиховим гостима, па су их господари нарочито изнајмљивали за јавну позорницу. Ако се који одликовао вештином својом, тога су често наградили тиме, што су га ослободили, а по каткад је публика за време игре захтевала, да се роб ослободи.

Глумци се понајвише образовали у школама што су их држали знаменити учитељи. Тако је н. пр. славни Росције имао глумачку школу. Једаред се Росције тај заплео у парициу због роба једног, Панурга, кога му је Фаније Хереја дао био, да га изучи; у парициу тој бранио је Цицерон Росција. Росције и Фаније били су уговорили, ако Панурго некад постане честит глумац, да онда њих двоје поделе д бит. Е, али Панурга убије некакав Флавије из Тарквинија а пре тога се Панурго лепо био показао на позорници. Кад ј. Флавије ради тога дао Росцију добро једно у вредности 100,000 сест. као у отштету, заште Фаније од Росција половину те отштете, ма да је, као што се каже, и сам већ био добио подбру суму новаца. Из те се ствари види, како су вредили ваљано изучени глумци. У школама се глумачким учило по више година са највећом строгошћу и истрајношћу, па ко је хтео да дође до чега, морао је и после озбиљно наставити штудије своје, јер је публика ванредно много захтевала од глумца, што се тиче гестикулације, држања, неме игре на лицу, коректнога изговора и т. д. Росције и савременик му Езоп довели су глумачку вештину до највишег ступња и цветања, па се о Росцију каже, да на позорници није начинио ни један једини гест, кога не би најпре код куће промислио и научио био.

Између изврних глумаца и слабијих била је велика разлика, што се тиче социјалнога положаја њиховога, а исто су тако различни били хонорари, што су их добијали за игру. Најмањи хонорар био је за време Сенекино пет динара (нешто више од једног талира); бољи глумци, дабогме, да су добијали више; обични хонорар за једну представу био је за доба царева тако између 25 и 50 талира. У Цицероновој беседи, што је говорио у обрану Росцијеву, има, да је мима Дијонисија заслуживала годишње 200.000 сест., а Росције 600.000 сест. За једну представу добијао је Росције по 1000 динара. Осим свога хо-

норара добијали су у осталом глумци још и победне награде, јер се такмачили ваљда већ од времена Плаутова амо. При том је одсуђивало одобравање публике; по њему се равнао званичник, што је председавао и награде давао. За то су глумци увек при крају комада молили публику: *Plaudite!* (тапшите!) Победне награде биле су палмово грање и златни венци, а уз то је још било и ванредних дарова, нарочито новаца, а у касније време царева и скупоцених хаљина. Кад је млађи Катон у место златних венаца дао венаца маслинових, није знао народ, да ли да се смеје том ципилуку, или да се на њ љути. У осталом су златни листови на венцу били често тако танки, да их је Марцијал сме, сравнити са паучином, пеном од сапуна и опоном на јајету. По каткад је публика бурно захтевала од домаћина свечаности ванредне дарове за омиљене и изврне глумце; но обично је и сам домаћин од своје воље давао такве даре, и то скоро увек врло скупоцене, да га не би само грдили, да је ципија. Весназијан баш није иначе бацао новац, али кад је освећивао оправљену позорницу Марцелову, дао је сваком глумцу, који је тада играо, по 40.000 сест., а трагеду Аполинару чак 400.000 сест.; осим тога поделио је још силне златне венце. Према свему томе, што је споменуто о

доходцима глумачким, са свим је јасно, да су бољи глумци баш се лепо могли обогатити. Езоп н. пр. оставио је иза себе имање са 20 милијона сест. (до један и по милијон талира), а баш је био за живота трошација и расипач.

У грчком су позоришту у сваком комаду излазила само три глумца; међу њих су биле подељене све улоге. У римском позоришту није било тога; ту је излазило на позорницу толико глумаца, колико је било улога у комаду. Миме су могле давати и женске, иначе су све улоге играле мушки; тек у касније доба царева играле су и женске у комедији. Образине је увео био Теренције; но ипак су и после излазили глумци без образина, као н. пр. Росције. Пре Теренција носио се на глави плав, црн или црвенкаст накит (*galerus*); различно је изгледао тај накит, по свој прилици одговарао је грчком онкусу, а носио се ради тога, да се зна, ко игра старо, ко ли младо. Костим трагеда биле су сјајне дугачке хаљине (*surmata*) од скрлетне чоје, златом везене; обућа је била високи котурн. На против је у комедиа била ниска ципела (*soccus*) и хаљине по свакидашњем кроју са што јачим бојама. Од како је република престала, трошило се све више на сценерију, па тако и на костиме; најпоследње публику већма занимао костим, него и сам комад.

(Наставиће се.)

Ж И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Партија пикета“. Шаљива игра у 1 чину, по Фурнијеру и Мајеру превео Ф. Оберкнежевић.

„Гушче буковачко“. Шаљива игра у 1 чину, с француског, по Бајарду, прерадио Ј. Ђорђевић.)

23. децембра о. г. дала нам се и опет прилика, да довољни изађемо из позоришта. Оба приказана комада била су добра, а и игра наших глумаца и глумица у њима била је добра, те нам тако не преостаје ништа друго, него да с похвалом споменемо све представљаче, који су се својски трудили, да своје задатке реше онако, као што су то писци мислили, када су стварали типове за своје шаљиве игре. У првом комаду ексцелирао је у правом смислу те речи г. Ружић, који је од свога Швајер-Рошферијера начинио прави „Cabinetstück“. То се зове фина карактеристична игра. Уз њега се добро држао г. Лукић као Мерсије и гђца Б. Хаџићева као Ружа. И г. Динић добро је изгледао као Анатол, а месимиде погодио је и прави конверзациони тон. Штета што у томе није истрајао, него је често прелазео у декламацију, којој никако нема места у шаљивој игри, која захтева лак говор. Осим тога треба да се одучи од нечега, што му

јакко смета, а то је: да не преврће очима непрекидно и да не гута последње словке од речи. У другом комаду истакли су се сви редом, а нарочито се одликовала гђа М. Рајковићка, која је била као „гушче буковачко“ „*allerliebste, zum Fressen!*“! С правом мером приказао је и г. Димитријевић Соколовића. На похвалу му служи, што у свом приказивању није био претерано неотесан, те је тако публика могла прозрети, да се иза те неотесаности скрива лепо васпитани младић из добре породице. Г. Добриновић дискретно је одиграо Кесерића, тог пробисвета, коме је само и једино до тога стало, да дође до богате партије. Све је одговарало улози му: шарен као дуга плед и зелене рукавице, па кесераста брадица, па онај равметљив начин говора. На свом је месту била и гђца Ј. Поповићева (Петровићка), па г. Милосављевић (Петровић), тај пар људи à la „Филемон и Бауцис“. Прилично се добро владао и г. Јовановић као Лука, само се и он мора одучити од гутања речи, од монотоног говора и рђавог наглашавања.

—ић.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

27. ПРЕСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 20.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 30. ДЕЦЕМБРА 1881.

С НОВОМ ПОДЕЛОМ УЛОГА ПО ДРУГИ ПУТ:

КИР ЈАЊА.

ШАЉИВА ИГРА У 3 ЧИНА, НАПИСАО Ј. С. ПОПОВИЋ.

ОСОБЕ:

Кир-Јања	Добриновић.
Јуца жена му	Б. Хаџићева.
Катица, кћи му од прве жене	Л. Хаџићева.
Мишић, натарош	Милосављевић.
Кир-Дима, трговац	Димитријевић.
Петар, слуга код Кир-Јање	Лукић.

Збива се у Кир-јањиној кући.

У петак 1. јануара: „САЋУРИЦА И ШУБАРА“. Шаљива игра у 4 чина, с певањем, из живота покојне иришке слепачке академије, од Илије Округића Сремца.

Због изненадне болести Д. Ружића не може се приказати за данас заказани комад: „ОКАЉАНО ПОШТЕЊЕ“.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.